

הארגונים השותפים: אג'נדה | אגודות הסטודנטים: מכללת סמינר הקיבוצים, אוני-תל-אביב, אוני-בן-גוריון, האוני-העברית | איתך-מעכי | ארגון העובדים מען | ארגון הפעולה של הנכים | במעגלי צדק האגודה לזכויות האזרח | החזית החרתית | המועצה המתאמת של ארגוני הסגל האקדמי הבכיר | המשמר החרתי | הפורום המתאם של ארגוני הסגל האקדמי הזוטר | הקול העולה | התאחדות הסטודנטים הארצית | התנועה החרתית | התנועה החרתית לישראל | טבקה | כוח לעובדים – ארגון עובדים דמוקרטי | מק"י-חד"ש עמותת מורשתנו הצהרה דמוקרטית | מרכז מהות | עו"סים שינוי | עתידנו | צ"ח – סטודנטים למען צדק חברתי | עיר לכולנו | קו לעובד | שומרי משפט- רבנים לזכויות אדם | שדולת הנשים בישראל | שתיל |

מתווה לצמצום העסקה עקיפה במגזר הציבורי

הקדמה

מימדי העסקה קבלנית בישראל הולכים ומתרחבים, והפגיעה העמוקה בזכויותיהם ומעמדם של שיעור ניכר מן העובדים בישראל נמשכת. העסקה עקיפה גוררת דרדור במעמדה של העבודה, שחיקה באיכותם וזמינותם של שירותים חברתיים חיוניים, ובטווח הארוך, מכרסמת בחוסן הכלכלי והחברתי של מדינת ישראל.

מטרת מסמך זה היא להציג מתווה רב שנתי לצמצום משמעותי במספר העובדים המועסקים בהעסקה עקיפה במגזר הציבורי, ולשיפור ניכר במעמדם ותנאי שכרם. המסמך נפתח בסקירה אודות דפוסי ההעסקה העקיפה בישראל ומלווה בהמלצות לממשלה הבאה לטיפול בתופעה ופגיעה.

המסמך הוא פרי עבודתה של הקואליציה הארצית להעסקה ישירה, קואליציה אשר הוקמה בכדי לקדם נורמה של העסקה ישירה והוגנת בשוק העבודה. הקואליציה מורכבת מארגוני וועדי עובדים, ארגונים חברתיים ארגוני סטודנטים ומרצים, פעילות ופעילים חברתיים.

העסקה קבלנית- תקציר תמונת מצב

העסקה עקיפה=העסקה פוגענית. סוגיית ההעסקה העקיפה מסמנת בהיקפה, ממדיה ואופייה, את הנתיה בו צועד שוק העבודה הישראלי. נתיב בו מתרופפים הקשרים בין עובד למעבידו, נעקרת ממקומה מחויבות המעסיקים כלפי מי שעובדים עבורם, והעובד מנותק מאישיותו ונהפך למטבע נסחר. העסקה עקיפה היא פרקטיקה פוגענית הגוזרת על עובדים תגמולי מינימום ולמטה מכך, בין היתר בדרך של העסקה חלקית, לפי שעות, ובתנאים המשתנים מחודש לחודש וממכרז למכרז. כמעט תמיד מלווה מתכונת העסקה זו בהפרה שיטתית של חוקי העבודה, התעמרות וניצול עובדים ועובדות, תוך מניעת יכולתם לשפר את זכויותיהם ומעמדם דרך התאגדות אפקטיבית.

כולנו נפגעים מהשיטה. ממדי ההעסקה הקבלנית בישראל אינם נסקרים או מדווחים באופן שיטתי, אך ההערכות הן כי מדובר בתופעה ההולכת ומתרחבת במהירות. כבר ב-2006 נאמד שיעור המועסקים בהעסקה קבלנית בכלל המשק ב-10%, וניתן להניח כי שיעור זה גדל בשש השנים שחלפו. המדינה היא הנהנית העיקרית מהעסקה קבלנית; הערכות רשמיות אומדות את מספר העובדים המועסקים באופן עקיף במגזר הציבורי ב-20%. הערכות בלתי רשמיות של הארגונים האזרחיים אומדות את ההיקף האמיתי בשיעור גבוה יותר (לפרטים נוספים). **שיטת העסקה הקבלנית אינה שמורה רק למי שהיו שנים בשולי שוק העבודה, אלא מטפסת כלפי מעלה** ליותר ויותר עובדים, ענפים ומקצועות. כך הפכה שיטה זו לכלי מרכזי להעסקה בשירותים הציבוריים ומקיפה תחת כנפיה מרצים, מדריכים, עו"סיות ומורים, זאת תוך מסחור ודלדול שירותים חברתיים וחינוכיים. למעשה, **הציבור הישראלי כולו משלם** את מחיר "ההיסכון הכלכלי" של שיטת ההעסקה הקבלנית.

המדינה אחראית. המדינה היא האחראית לטיפול בפגעי ההעסקה העקיפה הן כמעסיקה הגדולה ביותר של עובדי קבלן במשק, הן כמתוות המדיניות ומסמנת נורמות ההעסקה המקובלות בישראל והן מתוקף תפקידה כמי שאמונה על אכיפת זכויות העובדים. ניסיון ארוך שנים מעיד שצעדים ליצירת בקרה ופיקוח להבטחת זכויות עובדי הקבלן במגזר הציבורי, כמו גם שיפור בתנאי המכרזים לאספקת שירותים קבלניים, רחוקים מלתת מענה מספק לפגעי העסקה עקיפה ונזקיה.

לסקירה המורחבת, לחצו כאן

מה צריך ואפשר לעשות? העוול החברתי והכישלון הכלכלי של שיטת העסקה העקיפה מחייבים מהלך ממשלתי יזום ומקיף לצמצום ממדי התופעה והתמודדות עם פגיעה. אנו ממליצים וקוראים לממשלה הנכנסת לאמץ את מתווה ההתמודדות הרב-שנתי שלהלן, לרבות צעדים ולוחות זמנים מפורטים לביצוע.

מתווה רב שנתי לצמצום היקפי העסקה עקיפה במגזר הציבורי

המתווה יכלול את המרכיבים הבאים:

- איסוף שיטתי של מידע אודות ממדי התופעה וביטוייה, ופרסומו ברבים
- מהלך יזום ורב-שלבי לצמצום ממדי ההעסקה הקבלנית במגזר הציבורי
- בצד ובנוסף לרפורמה המבנית, ישודרגו תנאי השכר של עובדים המועסקים בצורה קבלנית, עד אשר ייקלטו כעובדים מן המניין.

שלב 1. איסוף מידע מפורט (אפריל-אוקטובר 2013):

ממדי ההעסקה העקיפה במגזר הציבורי אינם ידועים דיים. מרכיב ראשון והכרחי בדרך להתמודדות ממשית עם התופעה הוא איסוף מידע מפורט והצגת תמונת המצב המלאה.

שלב איסוף הנתונים, ניתוחם ופרסומם המלא יושלם תוך שישה חודשים ממועד כינון הממשלה החדשה כך שניתן יהיה לעגן את תכנית הביצוע בתקציב המדינה.

כל גוף ציבורי (משרד ממשלתי, רשות מקומית, תאגיד סטטוטורי וכד') יחויב למסור דיווח רבעוני מפורט אודות היקפי ההעסקה הקבלנית בתחום אחריותו.

הנתונים יועברו אל הממונה על השכר באוצר ויכללו, בין היתר:

- מספר ושיעור מועסקים מן המניין, ומספר ושיעור מועסקים בהעסקה עקיפה מקרב כלל עובדי המשרד/יחידה. לרבות חיתוך מפורט על פי דרגות ותפקידים.
- רמות השכר ותנאי העסקה של עובדים המועסקים בהעסקה ישירה בהשוואה לרמות שכר ותנאי העסקה של עובדים המועסקים בהעסקה עקיפה. לרבות חיתוך מפורט על פי דרגות ותפקידים ותוך הצבעה ברורה על הפרשים בשכר ובתנאים במידה ויאותרו.

- משך העסקתם בתפקיד של עובדים המועסקים במשרד/יחידה בשיטות העסקה עקיפות.
- המידע המפורט יהיה שקוף, יפורסם לציבור הרחב, וידווח לוועדת העבודה, הרווחה והבריאות של הכנסת אחת לשישה חודשים.

שלב 2. תכנית לצמצום ממדי ההעסקה הקבלנית במגזר הציבורי - ינואר 2014

שלב א. על הגופים הציבוריים (משרדי ממשלה, רשויות מקומיות, תאגידים סטטוטוריים וכד') לחתור למצב של העסקה ישירה של כלל עובדיהם ולאפשר העסקת עובדים בשיטת העסקה קבלנית רק במקרים חריגים שיוגדרו. החריגים יתמקדו בעבודה או שירות שהינם חד-פעמיים במהותם, או בעבודה או שירותים שביצועם דורש מומחיות מיוחדת שבלתי סביר באופן קיצוני לצפות מן הגופים הציבוריים להעמידה בעצמם.

- עובדים חדשים יקלטו במתכונת של העסקה ישירה על כל המשתמע מכך בתנאי שכר והעסקה.
- עובדים המועסקים כיום בהעסקה עקיפה בגופים ציבוריים, יקבלו עדיפות בקליטה בהעסקה ישירה, למעט אם יש סיבות מוגדרות ומנומקות להימנעות מקליטתם.
- קליטת עובד המועסק כיום בהעסקה עקיפה לא תגרע מהוותק והדרגה אשר נצברו לו במשך תקופת העסקתו על-ידי הקבלן.
- המתווה יכול להכיל - אך אינו מחייב - התדיינות בין המדינה לנציגי העובדים לקידום מודל הרמוני והדדי להעסקת העובדים בשירות הציבורי, לצורך מציאת איזון הוגן בין ביטחונם התעסוקתי של המועסקים לבין ניהול נכון ויעיל של היחידות השונות.

יעדים יחידתיים:

- שיעור המועסקים בהעסקה עקיפה בגופים ציבוריים גבוה, אך שונה ממשך למשרד ומיחידה ליחידה. נוכח שונות זו, קובעת התכנית תוואי מפורט לצמצום מצבת המועסקים בהעסקה קבלנית, מתוך כלל העובדים באותו גוף.
- היעד הבסיסי הוא צמצום מצבת העובדים המועסקים בשיטת העסקה קבלנית בשיעור שלא יפחת מ-10% מדי שנה ו-50% בחמש שנים.

שלב ב. צמצום פגיעה בתנאי העסקה של עובדים כתוצאה מהעסקה קבלנית תחילת

העסקה עקיפה גוררת פגיעה בשכר ובתנאי העבודה. במהלך תקופת צמצום ההעסקה העקיפה במגזר הציבורי ינקטו צעדים משלימים על מנת למזער את הפגיעה בעובדים אשר עודם מועסקים בשיטות אלה.

במסגרת זו, ינקטו הצעדים הבאים:

- בכל מכרז אשר תפרסם רשות ציבורית, יוחלו על עובדים הנותנים את השירות כל תנאי ההעסקה הנקובים בהסכמים קיבוציים במגזר הציבורי לרבות תנאי שכר הנגזרים מוותק ודרגה. בנוסף, בכדי לפצות על אובדן ההכנסה והיעדר רצף תעסוקתי (בעיתות חופשה, חגים וחילופי מכרזים), תינתן לעובדים המועסקים בהעסקה עקיפה תוספת מיוחדת לשכר הבסיס בשיעור של 5%.
- תורחב תחולתו של החוק להגברת האכיפה של דיני עבודה, התשע"ב 2011, כך שניתן יהיה להטיל אחריות על מזמין השירות לא רק בתחומי הניקיון, השמירה, האבטחה וההסעדה, אלא על כלל השירותים הניתנים במתכונת של העסקה קבלנית.